

Alt som er
Registrert trossamfunn
Postboks 8777 Youngstorget
0028 Oslo

Kultur- og Kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

dot 210

Kultur- og Kirkedepartementet	
2006/4669	11.12.06
Kode: Ki-SD1	Beh.....

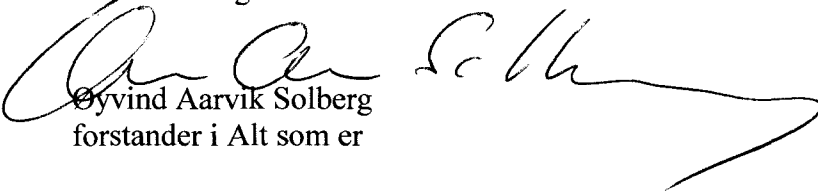
7. desember 2006

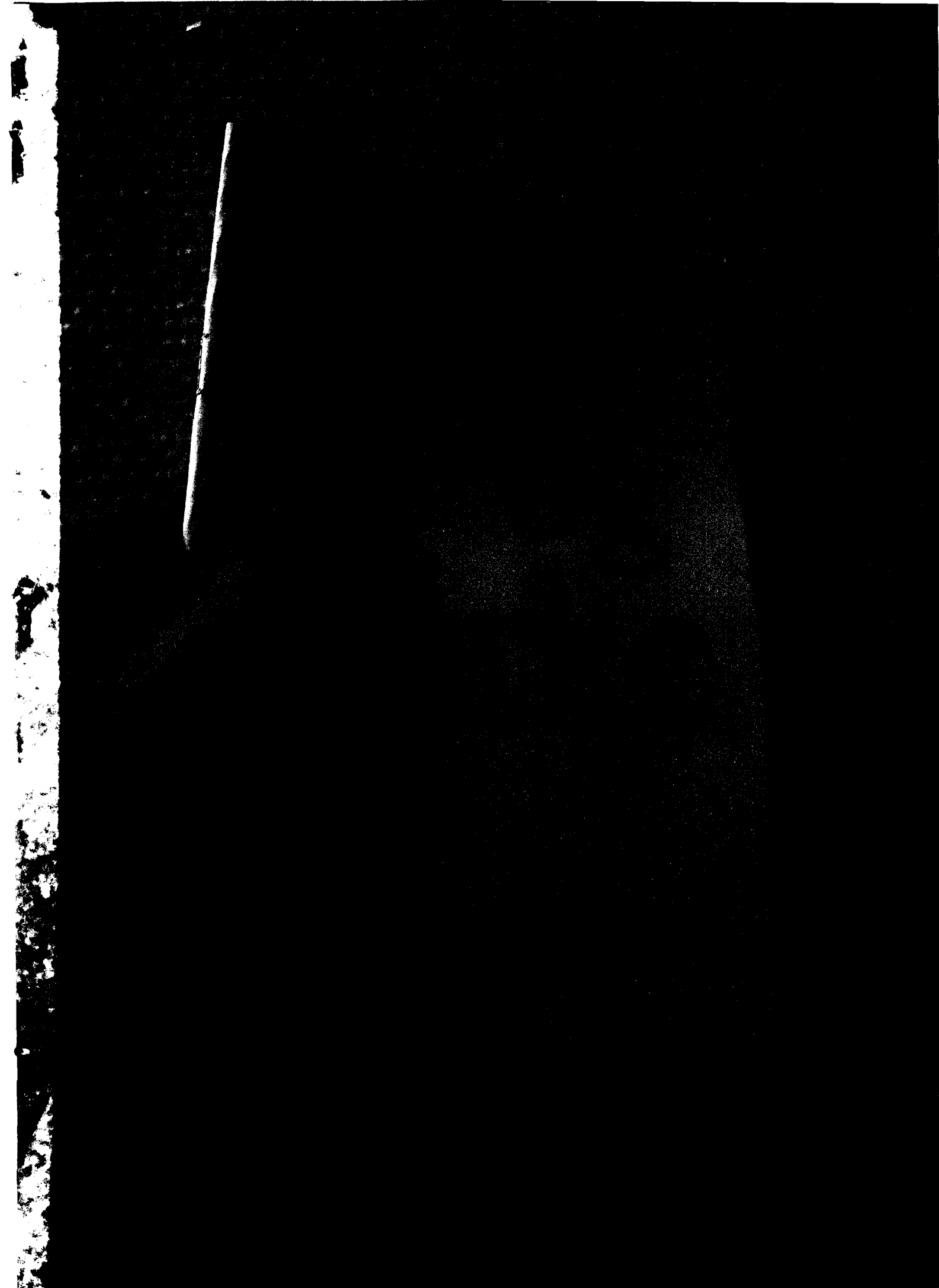
HØRING – NOU 2006:2

Vedlagt oversendes høringsuttalelse fra Alt som er.

Vi er klar over at fristen var 1. desember 2006. På bakgrunn av at dette dreier seg om problemstillinger som kommer til å versere i mange år framover, antar vi det ikke er for sent å bli hørt.

Med vennlig hilsen

Øyvind Aarvik Solberg
forstander i Alt som er

Innhold

GENERELLE SYNSPUNKTR

Mandatet

Utvalgets forståelse

Større perspektiv, bredere debatt

OVERORDNEDE SPØRSMÅL

Hva er et prinsipp?

Prinsipper bak statskirken

Litt historie

Overblikk

Nåværende og fremtidig prinsipp

SEKULARITETS-PRINSIPPET

Innledning

Opplysningstiden/Frankrike

USA

Verden

Undring

KIRKENS ARGUMENTASJON

Velferdstilbud

Flertallsargumentet

Likhetsprinsippet

Universalitet

KONSEKVENSER AV SEKULARITETS-PRINSIPPET

GRUNNLOVSFORSLAG

STRAKSTILTAK

OVERGANGSPERIODE

FOLKEAVSTEMMING

REELL FOLKEAVSTEMMING

BO-OPPGJØRET

SPØRRESKJEMA

Sammendrag

- Sekularitets-prinsippet bør være grunnlag for det offentlige forhold til kirken og ethvert annet trossamfunn. Prinsippet inntas i grunnloven ved en tilføyelse til § 1 som blir lydende: Kongeriket Norge er et frit, **verdslig**, udelelig og uavhengelig Rike.
- Grunnlovens § 2, andre setning endres til: Ingen er forpligtet til at delta i eller yte Bidrag til en Religion som ikke er hans egen.
- Stortinget meddeler snarest Kongen og Regjeringen at de ikke er bundet av noen konfesjonsplikt.
- Alle støtteordninger til tros- og livssynssamfunn (inkludert kirken) avvikles. Lovgivningen gjennomgås for å fjerne religiøse henvisninger.
- Som et mellomstadium gis en midlertidig avviklingslov. Offentlig støtte til tros- og livssynssamfunn knyttes til medlemmer over 15 år som frivilling har meldt seg inn.

Høringsuttalelse
Til NOU 2006: 2

GENERELLE SYNSPUNKTER

Mandatet

Mandatet til Gjønnnes-utvalget er for snevert og bundet i premisser. Det ligger utenfor å vurdere "en samordnet tros- og livssynspolitikk for det norske samfunn" og et premiss er at "Den norske kirke fremdeles skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke". Utvalget skal foreslå løsninger "som sikrer at kirkens medlemmer opplever å ha sin kirke i behold og at samfunnets verdiforankring ikke svekkes"

Utvalget er også snevert sammensatt. Etter at daværende kirkeminister forgjeves forsøkte å sette sammen utvalget bare med statskirkemedlemmer, kom også andre med. Men kirken ble representert i godt monn og det store flertallet tilhørte fortsatt kirken. Ingen uttalte muslimer, ingen buddister, ingen med ikke-vestlig bakgrunn - kort sagt: utvalget er ikke representativ for befolkningen.

Utvalgets forståelse av mandatet

Utvalget har i tråd med mandatet ikke drøftet nærmere noen samordnet tros- og livssynspolitikk og "anbefaler at et slik arbeid settes i gang etter at det fremtidige forholdet mellom staten og Den norske kirke er avklart". Flertallet i utvalget forutsetter også at kirken skal være landsdekkende.

NOU'en har ut fra et begrenset perspektiv også gitt et begrenset høringsgrunnlag. Særlig savnes et større historisk og geografisk perspektiv. Det sammenlignes med nordiske land; Frankrike er så vidt nevnt, mens USA og andre land som har gjennomført et sekulært prinsipp ikke er berørt.

Større perspektiv, bredere debatt

Mandatet til utvalget og høringen er i alt for stor grad lagt opp på kirkens premisser. Av de 2300 høringsinstansene er nesten fire femtedeler forskjellige instanser i Den norske kirke eller kristne organisasjoner. Det er til hinder for en prinsipiell debatt at et overordnet syn på tros- og livssynspolitikken ikke hører hjemme i debatten før *etter* at det er tatt stilling til forholdet mellom stat og kirke. At grunnleggende prinsipper først skal diskuteres når detaljene etter et bestemt veivalg er klarlagt, er uholdbart. Det er som å asfaltere veien før man er blitt enige om hvor den skal gå.

Vi stiller oss derfor ganske fritt til mandatet og delvis også til høringsbrevet, men merker oss at statsråden er "særlig opptatt av å få høringsinstansenes syn på de

overordnende spørsmål som gjelder statskirkeordningen og den fremtidige organisering og finansieringen av Den norske kirke”.

Vår høringsuttalelse går utover dette og omfatter myndighetenes forhold til *enhver* trosretning, inkludert den evangelisk-lutherske. Spørsmålene omkring myndighetenes forhold til forskjellige trosretninger dreier seg ikke bare om staten. Kommunene finansierer to tredjedeler av statskirken, og det er kanskje mer dekkende å snakke om Kommunekirken enn Statskirken.

OVERORDNEDE SPØRSMÅL

Hva er et prinsipp?

Et prinsipp er en grunnleggende norm som gjelder alle, overalt og til enhver tid. Det er fort gjort å forveksle et prinsipp med noe man mener veldig sterkt. Aurdal menighetsråd uttalte til Kirkerådets stat-kirke utvalg: ”Prinsipielt synes vi det er viktig å markere at Norge er et kristent land (Les misjonsbefalingen). Dermed forteller vi nordmenn, og ikke minst våre nye landsmenn at slik vil vi ha det, dette fundamentet er Norge bygget på, og skal bygges på.” Misjonshøgskolen sier i sin høringsuttalelse: ”følgende prinsipp bør være sentrale: det bør tas hensyn til at Den norske kirke har en flere hundreårig historie som en majoritetskirke og at den fortsatt omfatter flertallet av det norske folk.”

Det er forskjell på et prinsipp og et argument. Mange av synspunktene som gjøres gjeldende både i NOU'en, høringsuttalelsene og i den offentlige debatt gjelder ikke prinsipper, men eldgamle retoriske argumenter: kirken er så gammel (*argumentum ad antiquitatem*), den har så mange medlemmer (*argumentum ad numerum*) og det hele gjentas så ofte at det blir *argumentum nauseam* (til kjedsommelighet).

Hvis argumentene skulle reformuleres som generelle prinsipper, ville det blitt: alt som er gammelt skal bevares uforandret, den religion som har flertallets støtte skal også støttes av staten.

Den aktuelle debatten er også konsentrert om detaljer som ikke har noe med prinsipper å gjøre. Det stadig tilbakevendende ønsket om å kontrollere bispeutnevnelser og bevare ”liberalitet”, er utslag av pragmatisme og maktpolitikk. Hvis det skulle formuleres som et generelt prinsipp måtte det bli at staten skal ha kontroll over alle utnevnelser i ethvert trossamfunn – eller til og med enhver forening eller organisasjon.

For øvrig er kontrollbehovet nok et hinder for en åpen debatt. Det er ikke mulig med denne type kontroll om ikke kirken fortsetter som statskirke i en eller annen form. Debatten om kontroll forutsetter altså at man allerede har tatt stilling til det som skal diskuteres.

Prinsipper bak statskirken

Litt historie

Statskirken har bakgrunn i troen på kristendommen som grunnleggende sannhet og dette er fortsatt et underliggende premis for mange tilhengere av statskirken. Det uttales sjeldent direkte, men virker åpenbart: Hvorfor skulle noen ønske fortsatt statskirke om de mente at dens lære var feil eller falsk?

Ved tvangskristningen av Norge for snart 1000 år siden, ble ikke bare kristendommen brukt som argument (*argumentum ad veritas*): Gud og Hvitekrist var *realiteter* ingen kunne unngå. Gud var opphavet til alt – uansett om man trodde det eller ikke. Virkeligheten kunne ikke benektes.

Gulatingsloven innledet med: *"Dette er opphavet til lovene våre at me ska bøygja oss mot aust og beda til den heilage Krist om godt år og fred(...)* Frostatingsloven fastsatte: *Det er grunnlaget for lovene våre at vi skal rette oss etter Kyrkja og kristendommen, Kongen vår og biskopen (...)* Og det er kristen rett at kvart barn som er født skal alast opp, kristnes og føres til kyrkja om det er mannehovud på det."

Allerede på 1000-tallet ble det innført dåpsplikt: døpte ikke foreldrene barna innen et år ble de truet med landsforvisning og konfiskasjon av eiendom. Dåpsplikten opphørte ikke før 1904 (den siste straffedommen fant sted i 1898). Selve kristningen av landet skjedde hovedsaklig gjennom tvangs dåp.

Ved reformasjonen i 1537 ble en spesiell variant av kristendommen, den evangelisk lutherske lære, innført ut fra prinsippet om at fyrstens tro også skulle være undersåttens tro. I 1569 ble det innvandringsforbud for mennesker med annen tro enn den lutherske. Kongeloven av 1665 gjorde kristenplikt til borgerplikt. Christian den femtes norske lov fra 1687 (som fremdeles gjelder) fastsatte: *"Den Religion skal i Kongens Riger og Lande alleene tilstædis, som overeens kommer med den Hellige Bibelske Skrift, det Apostoliske, Nicæniske og Athanasii Symbolis, og den Uforandrede Aar et tusinde femhundre og tredive overgiven Augsburgiske Bekiendelse og Lutheri liden Cathecismo"*.

I 1736 ble konfirmasjon obligatorisk; de som nektet ble satt i tukthus og slapp ikke ut før de var konfirmert. Man kunne ikke gifte seg uten å være konfirmert, og man kunne ikke bli konfirmert uten å være døpt.

Konventikkelpakaten fra 1741 forbød all annen forkynnelse enn den som var i samsvar med Luthers lære og bare geistlige kunne forkynne den. En kongelig forordning fra 1771 forbød ekteskap med noen som tilhørte en "fremmed religion" (slike skulle egentlig ikke slippe inn i landet i det hele tatt, men det ble gitt noen dispensasjoner).

Grunnloven fastsatte Den Evangelisk-Lutherske lære som statens offentlige religion og baserte seg på at Kongen var hellig og hadde sin makt fra Gud. Innvandringsforbudet ble opphevet for andre enn jøder og jesuitter. Alle offentlig ansatte hadde plikt til å bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.

I 1845 ble det tillatt å danne dissentersamfunn – forutsatt at de var kristne. Det ble tillatt å melde seg ut av statskirken (etter fylte 19 år). Men bekjennelsesplikten fortsatte; postmesteren i Skien mistet jobben i 1857 etter å ha meldt seg ut av statskirken. I 1891 ble det tillatt å stifte ikke-kristne trossamfunn. I 1894 ble bekjennelsesplikten for høyesterettsdommere opphevet. *Hele* regjeringen måtte bekjenne seg til den evangelisk-lutherske lære inntil 1917, da regelen ble endret til *minst* halvparten av regjeringen. Plikten til å la seg konfirmere bortfalt i 1911, mens plikten til å gå til nattverd ble stående til 1913.

Skolen ble ansett som en del av kristendomsundervisningen, formalisert ved almue-skoleloven fra 1741 og ble ansett som kirkens dåpsopplæring helt til 1969. Men så sent som i 2004 fant FNs menneskerettighetskommissjon at KRL faget (innført i 1997) var i strid med menneskerettighetene fordi det hadde ”forkynnende karakter”.

Overblikk

Tvang til tro (i praksis tvang til bekjennelse) har vært et gjennomgående tema i Norge i nærmere 1000 år med like langvarig sammenblanding av verdslig og kirkelig makt. Selv om statskirke i moderne forstand ikke ble innført før ved reformasjonen, har konfesjons-plikten bestått siden begynnelsen av forrige årtusen. Nå er det bare Kongen, minst halvparten av regjeringen samt geistlige som har konfesjonsplikt.

Folkets plikt til å underholde kirken økonomisk, har vært like langvarig. Uten å gå inn på historien om plikten til å levere naturalia, betale tiende og kirkens utbytte av landeiendommer, kan det konstateres at plikten til å underholde kirken fortsatt påhviler alle skatteyttere.

Fra slutten av forrige århundre, må skattebetalerne i tillegg til å betale for statskirken også betale for alle andre tros- og livssynssamfunn.

Nåværende og fremtidig prinsipp

Historisk har det overordnede prinsipp vært at Gud er opphavet til alt og står over alt – og at det er en del av myndighetenes oppgave å sørge for at menigmann etterlever dette. Siden reformasjonen skulle dette foregå innenfor rammen av en bestemt kristen lære, som nå utgjør én av omkring 30 000 forskjellige kristne retninger (World Encyclopedia of Christianity) som igjen bare utgjør en del av utallige trosretninger.

Det gamle prinsippet er umulig å opprettholde i et tiltagende avkristnet og pluralistisk samfunn. Allikevel gjelder det fortsatt. Men det er blitt umulig å uttrykke direkte. Derfor er det innhyllet i en tåke av vaghet og vakre ord, tilsynelatende til støtte for mangfold og samvittighetsfrihet..

Spørsmålet er om de som ønsker fortsatt statskirke (i en eller annen form) kan formulere et annet prinsipp enn det opprinnelige.

SEKULARITETS-PRINSIPPET

Innledning

Staten bør ikke – og er uansett ikke i stand til – å ta stilling til trosforestillinger. Det ligger i slike forestillingers natur: hvis det var mulig å ta (objektivt) stilling til dem, ville det ikke lenger dreie seg om trosforestillinger. Hvis noen tror på Gud og andre på Allah, kan ikke staten gripe inn og avgjøre hvilken tro som er riktig – heller ikke i den form at begge deler er ”like riktig” (begge deler kan være

forskjellige veier til Gud/Allah eller Gud og Allah er bare forskjellige betegnelser på det samme). Myndighetene kan heller ikke diskvalifisere troen på at det ikke finnes guder. Staten må fullstendig avholde seg fra å blande seg inn i folks tro, ikke tvinge noen til tro eller til å bekjenne en tro. Det er den enkeltes suverene domene å ta stilling til trosspørsmål uten innblanding fra myndighetene – og det er også en grunnleggende menneskerettighet.

Konsekvensen er at staten heller ikke bør støtte noen form for tro – verken ideologisk eller økonomisk. Økonomisk støtte innebærer indirekte også en ideologisk støtte.

Det sekulære prinsipp kan også kalles verdslighets-prinsippet eller prinsippet om ikke-innblanding, men det siste omfatter ikke alle deler av prinsippet. Staten skal ikke bare la være å blande seg inn, den skal heller ikke bli styrt av religiøse forestillinger. Grunnlovsbestemmelsen om at Regjeringen (etter 1917 minst halvparten av den) skal tilhøre statskirken er ikke bare et inngrep i regjeringsmedlemmenes samvittighetsfrihet; meningen har vært å sikre at de beslutninger som treffes har basis i kristen tro.

Opplysningstiden/Frankrike

Selv om det finnes enkelte ansatser tidligere, ble sekularitetsprinsippet først klart artikulert i opplysningstiden og tatt med i den franske menneskerettighetserklæringen fra 1789: *Nul ne doit etre inquite meme religiuses*. Etter Napoleons-tiden falt man tilbake til båndet med kirken som først ble oppløst ved en lov i 1905: *La Republique ne reconnait, ne salarie, ne subventionne aucun culte*. Loven ble vedtatt på bakgrunn av at folk i alminnelighet mente at manglende adskillelse mellom kirke og stat var en krenkelse av religionsfriheten, ettersom alle borgere skulle delta i finansieringen av religioner som ikke nødvendigvis var deres. Grunnloven fra 1946 fikk en bestemmelse: *La France est une Republique (...) laïque*.

USA

I USA ble sekularitetsprinsippet først formulert av Thomas Jefferson i et konstitusjonsforslag til staten Virginia i 1779. Forslaget gikk inn for fullstendig adskillelse mellom religion og politikk, og ville sikre full likestilling for borgere av alle religioner, og for borgere uten noen. Forslaget førte til heftig og langvarig diskusjon, som blusset opp da det ble satt fram lovforslag i 1884 om å pålegge alle innbyggerne å betale skatt ”for the support of teachers of the christian religion”. På denne tiden var Episcopal Church etablert nærmest som statskirke i Virginia og forslaget var ment å støtte alle kristne retninger, mens det tidligere bare var gitt støtte til denne kirken. Forslaget innebar at kristne menigheter som ikke mottok noen støtte, ville få det. Mange slike menigheter tok til å begynne med godt i mot forslaget. Men Jeffersons forslag fikk flertall i 1786. En viktig drivkraft var James Madison som gikk til felts mot at kristendommen skulle ha noen særstilling og at religion skulle ha noen privilegert posisjon. *Who does not see, spurte han, that the same authority which can establish Christianity, in exlusion of all other religions, may establish with the same ease any particular sect of Christians in exlusion of all other sects. That the same authority which can force a citizien to contribute three pence only of his property for support of any one establishment, may cause him to conform to any other establishment in all cases whatsoever”*.

Både Jefferson og Madison gikk inn for "a wall of separation" mellom stat og kirke. Staten måtte ikke blande seg inn i eller påvirke folks religiøse liv – og vice versa: religiøse forestillinger måtte ikke påvirke myndighetenes beslutninger. Sekularitets-prinsippet måtte virke begge veier.

Betydningen av loven som ble vedtatt i Virginia, er den dannet mønster for First Amendment i den amerikanske konstitusjonen fra 1791: *Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof, or abridging the freedom of speech, or of press or the right of people peacefully to assemble, and to petition to the Government for the redress of grievances.*

Madison mente sekularitets-prinsippet ikke bare skulle gjelde føderale myndigheter, men også delstatene uten å få flertall. Først i 1930-årene fikk dette gjennomslag.

Verden

Sekularitets-prinsippet er en grunnleggende norm i de aller fleste stater i verden. Alle de mest folkerike stater (som Kina, India, USA, Frankrike, Tyrkia osv) har inntatt prinsippet i sine konstitusjoner. I praksis er det bare enkelte nordiske land og en del i den muslimske verden som bygger på noe annet (men det finnes forskjellige gråsoner). Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen uttalte i 2003 (i Refah-saken): "Sekularitets-prinsippet er et av de grunnleggende statsprinsippene som harmonerer med rettstats-prinsippene og respekten for menneskerettigheter og demokrati".

Undring

På bakgrunn av ovenstående er det grunn til undring over at Gjønnes-utvalget ikke har behandlet sekularitets-prinsippet og langt mindre framstilt det som noe alternativ. Dette kan igjen ha ført til at prinsippet knapt omtales i høringsuttaler. Selv om både Human Etisk Forbund og Den Evangelisk-Lutherske Frikirke tilsynelatende støtter sekularitets-prinsippet, går begge inn for fortsatt offentlig finansiering av statskirken (og seg selv). Fortsatt offentlig finansiering av statskirken strider mot sekularitets-prinsippet. Og i praksis vil det bety fortsatt statskirke med noen kosmetiske endringer.

Offentlig finansiering betyr at det er skattebetalerne som til syvende og sist må betale. Hvorfor skal en skattebetaler belastes med utgifter til en tro hun ikke deler, er likegyldig til eller i opposisjon til? Det er ikke behøvelig å se lenger enn til Danmark for å finne en grunnlovbestemmelse som sier: *Ingen er forpliktet til å yte personlige Bidrag til en Religion som ikke er hans egen.* (Dansk grunnlov § 68).

Den prinsipielle siden av betaling for andres tro er bare omtalt én gang av Gjønnes-utvalget, godt gjemt i et sitat fra Dissenterlovkomiteen fra 1962: *Full religionsfrihet innebærer en rekke ting: Rett for den enkelte til å ha den tro han vil, til å gi uttrykk for den privat og offentlig, til fri gudsdyrkelse alene eller sammen med andre; religiøs tale-, trykke- møte- og organisasjonsfrihet; strafferettslig vern mot krenkelse av religiøs tro og bekjennelse, og mot forstyrrelse av gudstjenester og møter, rett til fritt å skifte tro og trossamfunn, rett til ikke å tro, til å stå utenfor og propagandere mot hvilken som helst tro og kirke, frihet fra enhver plikt til å overholde religiøse bud fra en tro eller kirke man ikke er tilsluttet (for eks. helligdagslovgivning), og fra plikt til å yte*

noen økonomisk støtte til et trossamfunn man ikke er tilsluttet; frihet for foreldre til å oppdra sine barn i samsvar med den religiøse tro de har. (vår understrekning).

Hvorfor har Gjønnes-utvalget praktisk talt forbigått i taushet den ordning som har størst utbredelse i verdenssammenheng?

Kirkens argumentasjon

Velferdstilbud

Den opprinnelige begrunnelsen for statskirke er umulig å opprettholde og nærmest umulig å uttale. Isteden bruker kirken en ny argumentasjon: kirken som velferdstilbud. Gjønnes-utvalget sier: *Etter utvalgets mening har Den norske kirke sammen med mangfoldet av de øvrige tros- og livssynssamfunnene karakter av å være viktige felles goder for innbyggerne. Det er derfor nærliggende at det offentlige bevilger midler til Den norske kirke og de øvrige tros- og livssynssamfunnene.* Bakkevik-utvalget sa det slik: *Staten bør føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitik fordi tro og livssyn er av stor betydning for den enkelte og samfunnet.*

Dette kan virke besnærende inntil man går litt dypere:

For det første: at kirken påberoper seg mangfoldet av trosretninger reduserer ikke at dens hovedanliggende er kirken selv. Det som trenger begrunnelse er kirkens påstand om at den er et velferdstilbud for alle. Da kan ikke kirken skjule seg bak en henvisning til organisasjoner med helt andre – og kanskje direkte motstridende – formål. Begrunnelsen er også egnet til dekke over at kirken tross alt har utgangspunkt i en bestemt tro – det er ikke en institusjon som primært skal skape høytid og stemning - det kan hvilken som helst trosretning klare med tilstrekkelige økonomiske midler.

For det andre: mangfold er ikke nødvendigvis positivt. Det ikke grunn til å applaudere at det finnes en "Jorda er flat"- forening og ingen grunn til å finansiere den med offentlige midler. Det er greit at det finnes organisasjoner for enhver interesse, men det er ikke dermed sagt at alle deler enhver interesse.

For de tredje: Statskirken er i praksis ikke noe velferdstilbud for alle. 60% av befolkningen går "aldri" i kirken, og mange som går dit gjør det for å delta i livsritualer eller opplevelse av høytid, ikke av religiøse grunner. For de fleste er ikke kirken mer velferdstilbud enn moskeen er for kristne, selv om moskeen er aldri så åpen.se.

For det fjerde: at noe er viktig for den enkelte og dermed for samfunnet, er ikke tilstrekkelig begrunnelse for at det skal betales av skattebetalerne. Det kryr av saker av betydning for den enkelte og samfunnet. Det er for eksempel viktig at folk har sosiale relasjoner, men det betyr ikke at det offentlige skal finansiere folks bryllup eller 50-årsdager. Om det offentlige først skulle finansiere noe med begrunnelse at det er viktig for vanlige folk, er det mange langt mer nærliggende saker, for eksempel TV-lisens. Gjennomsnittlig bruker hver nordmann en drøy time i kirken per år og dobbelt så lang tid per dag til TV.

For det femte: At noe finansieres av det offentlige, betyr at det er skattebetalerne som til syvende og sist betaler. Med sine 8000 ansatte koster statskirken omkring fem milliarder kroner årlig. Det utgjør ca. 1500 kroner for hver skatteyter. Statskirken er ikke noe gratisstilbud. En ting er at offentlig finansiering betyr at også de som står utenfor kirken er med på å finansiere den. En annen er at det som

fremstilles som et velferdstilbud i virkeligheten også betales av dem som bruker det (det er bare et gratistilbud for dem som *ikke* betaler skatt).

Flertallsargumentet

Med mindre man mener at flertallet alltid skal bestemme, har ikke kirkens oppslutning noen prinsipiell betydning. Men det brukes stadig som et hovedargument for fortsatt statskirke at 85% av befolkningen er medlemmer. Det er implisitt i argumentasjonen (men sjelden sagt direkte) at de som er medlemmer også støtter kirkens lære. Men statistiske undersøkelser viser at bare er et mindretall tror på Gud. Aftenpostens under-søkelse fra februar 2006 viste at 29% trodde på Gud. Denne og lignende undersøkelser gjelder voksne over 18 år. Etter "lov om trudemssamfunn og ymist anna", kan man ikke melde seg inn i trossamfunn før fylte 15 år. Regelen har basis i det selvfølgelig at små barn ikke tror; det kreves en viss modenhet for å skjønne og ta stilling til trosspørsmål. Holder man barn under 15 år (19,9% av befolkningen) utenfor de som regnes som troende, blir andel troende av befolkningen (medregnet barn under 15 år) omkring 23%. For tre år siden viste tilsvarende undersøkelser at andel troende lå på over 40%. Selv om det alltid er usikre forhold ved denne type undersøkelser, er tendensen klar nok til at man si at det nå er omkring en femtedel av befolkningen som tror på Gud og dermed støtter det fundamentale grunnlaget for kirkens lære. Det betyr også at størsteparten av de kirken regner som medlemmer ikke deler dens trosgrunnlag.

Det er mange forklaringer på at folk blir stående i kirken selv om de ikke er troende. Ikke-troende spenner over et vidt spekter: ateister, agnostikere, lunkne, likegyldige, usikre, uvitende. Selv om man ikke deler kirkens tro, kan man sette pris på noen av dens ritualer (for eksempel er bortimot en tredjedel av befolkningen i kirken i jula). Men en viktig grunn er at kirken tilsynelatende er gratis og at utmelding verken får betydning for egen eller kirkens økonomi. En annen viktig faktor er etterslepet fra århundrer med obligatorisk medlemskap. Et tredje forhold er at de som regnes som medlemmer faktisk aldri har meldt seg inn; de er blitt tvangsinnmeldt av andre, fortrinnsvis ved dåp. Omkring én prosent av kirkens medlemmer har selv frivillig meldt seg inn. Den vanlige borger stilles aldri overfor valget om han vil være med i statskirken, bare overfor muligheten for å melde seg ut. Det krever initiativ å melde seg ut, og den menneskelige treghet er en betydelig faktor. Enkelte er ikke engang klar over at de er medlemmer. Og de fleste kirkemedlemmer kjenner verken til innholdet i den augsburgske bekjennelse eller at de av den regnes som en del av "de hellige og sant troende" – og har derfor heller aldri hatt noen foranledning til å ta stilling.

Likhetsprinsippet

Likhetsprinsippet går ut på at alle borgere skal behandles likt uavhengig av livssyn og at alle tros- og livssynssamfunn skal behandles likt, også økonomisk. Det første er uproblematisk, mens det siste reiser en rekke problemer:

I dag får tros- og livssynssamfunn utenfor statskirken bare omkring halvparten av den støtten kirken får per medlem, med dette kan selvfølgelig endres.

Om det blir korrigert, kommer problemet omhandlet overfor i forholdt til statskirken inn med full tyngde. Det kan være ille nok at ikke-troende må være med på å finansiere statskirken, enda verre blir det når de også må finansiere muslimske trossamfunn, buddistene, hinduene, rastafrianerne, Cao Dai, Amesh, Holistisk Forbund, Solipsistisk Samfunn – og ... (trossamfunnet) Alt som er.

(En del av midlene brukes til å utbre egen tro, eksternt og internt. Det finnes en kristen misjon blant muslimer og en muslimsk misjon blant kristne og misjon for en bestemt kristen retning blant alle de andre. Dette må igjen kontres, og det igjen må kontres o.s.v. slik at det blir en evig regress).

Det tredje problemet er at tilskuddene til tros- og livssynssamfunn bare går til organisa-sjoner. 7-8 prosent av befolkningen er ikke med i noe tros- eller livssynssamfunn og får dermed ingen støtte.

Et fjerde moment er at det som gis i støtte til tros- og livssynssamfunn, inkludert statskirken, først må hentes inn fra skattebetalerne før det deles ut. Siden ikke alle betaler skatt er det umulig å oppnå full likhet i forhold til at det som dras inn også kommer de som har betalt til gode. Og hvis det hadde vært mulig – hva hadde egentlig vært poenget? Det ville vært som alle som tenker og tror, må betale avgift for det som de deretter (etter masse kostbart byråkrati) får tilbake. Ville det ikke vært mye enklere og i samsvar med samvittighetsfriheten om de beholdt pengene selv og eventuelt ga dem til det tros- eller livssynssamfunn de støtter?

Etter sekularitets-prinsippet er det grunnleggende feil både at det offentlige betaler for en bestemt kirke og for *alle* tros- og livssynssamfunn. I forhold til likhetsprinsippet er det garantert likhet om *ingen* tros- eller livssynssamfunn får *noen* midler fra det offentlige.

Universalitet

En fordel med sekularitets-prinsippet er at det kan hevdes overfor alle i alle sammen-henger. Det er ikke begrenset til Norge, men kan holdes fram overalt og er en del av en verdensomspennende bevegelse for større samvittighetsfrihet.

Statskirken har også tro på universalitet i den form at det finnes en skaper av universet som står over alt annet, og søker også å utbre denne troen ved misjonering. Problemet med denne form for universalitet er at den støter på andre trosretninger som også gjør krav på universalitet. Men enda viktigere er det problematiske med å fremme en bestemt trosretning (selv om den gjør krav på å være universell) i forhold til samvittighets-friheten. Det kan virke som å kaste sten fra glasshus å hevde enhvers rett til samvittig-hetsfrihet i alle andre land, når man selv har en eller annen form for binding til et bestemt trossamfunn. Og at et høyt utviklet samfunnet som det norske har statskirke, *kan* brukes som legitimering av undertrykkelse av samvittighetsfrihet i andre land.

KONSEKVENSER AV SEKULARITETS-PRINSIPPET

Sekularitets-prinsippet medfører et fullstendig skille mellom staten og alle tros- og livssynssamfunn. Ingen skal tilgodeses verken med ideologisk eller økonomisk støtte.

Det betyr at enhver henvisning til Gud, kirken, kristendom eller det hellige (eller andre religiøse begreper) må ut av grunnloven og andre lover. Ingen virksomhet som drives av det offentlige (skoler, sykehus, fengsler, militærvesen osv) kan prioritere, propagandere for eller la seg influere av noen religiøs retning.

Og heller ikke av anti-religiøse eller ateistisk holdninger. Sekularitets-prinsippet har ikke noen brodd mot religioner, men er utslag av respekten for enhvers rett til å dyrke sin egen og også rett til å la være. Prinsippet tar sikte på at enhver skal kunne bruke samvittighetsfriheten uansett hvor den måtte føre. Det er heller ikke snakk om å henvise religion til privatsfæren. Et godt eksempel er USA hvor sekularitetsprinsippet voktes nitidig samtidig som forskjellige religiøse retninger er sterkt tilstede i det offentlige rom.

Hensikten med sekularitetsprinsippet er verken å begrense samvittighetsfriheten eller at resultatet av den kommer til uttrykk, bare at det ikke kommer til uttrykk gjennom offentlig myndighetsutøvelse. Myndighetenes avgjørelser bør treffes på grunnlag av rasjonelle overveielser hentet fra denne verden, ikke fra metafysiske forestillinger.

GRUNNLOVSFORSLAG

Sekularitetsprinsippet kan nedfelles i grunnloven på flere måter. En enkel løsning er at ordet *verdslig* tilføyes i grunnlovens § 1, første setning som da vil lyde:

Kongeriket Norge er et frit, selvstendig, verdslig, udelelig og uafhendingelig Rike.

I tillegg foreslår vi at § 2, andre setning byttes ut med:

Ingen er forpliktet til at delta i eller yte Bidrag til en Religion som ikke er hans egen.

Grunnlovens § 2, 4, 9,12,16,21,22,27, 100 og 106 endres /oppheves.

STRAKSTILTAK

Grunnlovsbestemmelsene om at Kongen og minst halvparten av Regjeringen har bekjennelseplikt til den evangilsk-lutherske religion, står i sterk motstrid til den grunnleggende rett til samvittighetsfrihet. Endring av grunnlovsbestemmelser tar lang tid. I erkjennelsen av at grunnloven her kommer i strid med menneskerettighetene, bør Stortinget snarest meddele Kongen og Regjeringen at de kan anse seg ubundet av grunnlovens § 4 og § 12, andre ledd.

OVERGANGSPERIODE

Dagens statskirkeordning lar seg ikke endre over natten, kirken og andre tros- og livssynssamfunn må innrømmes en romslig tid for å tilpasse seg. Uteblivelse av offentlige midler, krever initiativ og fleksibilitet. For mange tros- og livssynssamfunn utgjør offentlig finansiering hovedgrunnlaget for virksomheten. Statskirken har 98% offentlig finansiering, mens for eksempel Human Etisk Forbund har 80%. En rask overgang til selvfinansierings-prinsippet (som er en konsekvens av sekularitets-prinsippet), ville medføre tilsvarende reduksjon i virksomheten.

Enkelte har fremhevet grunnlovs-jubileet i 2014 som et passende tidspunkt for å sette sluttstrek, altså en overgangsperiode på 7 – 8 år. Det er mulig i forhold til tiden grunnlovsendringer trenger. Men her dreier det seg om endring av et system som har vart i 1000 år, med mange inngrodde og irrasjonelle forestillinger. Bare det å få vanlige mennesker til å skjønne hva dette dreier seg om, og ha kunnskap nok til å ta stilling, krever langvarig innsats. Det er derfor neppe grunn til å ha for kortsiktige mål, men en tidsramme på 10 –15 år, burde i hvert fall være tilstrekkelig.

FOLKEAVSTEMMING

Enhver kan fritt bestemme over sin egen tro og samvittighet, men ikke over andres. Om det skulle være en folkeavstemming med temaet ja eller nei til statskirke, ville et ja-resultat på større eller mindre måte, direkte eller indirekte gripe inn i den enkeltes rett til samvittighetsfrihet.

Grunnleggende menneskerettigheter skal respekteres – ikke stemmes over.

Dette må gjelde helt uavhengig av forventet resultat. Selv om det på forhånd måtte være klart at flertallet ønsker avvikling av statskirken, er ikke dette veien å gå fordi flertallsprinsippet må komme etter religionsfrihetsprinsippet. En folkeavstemming om statskirke, vil også indirekte være en avstemming over hvilken religion som er ”best”.

REELL FOLKEAVSTEMMING

Vi foreslår at det på et tidspunkt, for eksempel midtveis i perioden, gjøres endring i offentlige overføringer til tros- og livssynssamfunn, slik at alle tilskudd begrenses til de som er over 15 år og frivillig har meldt seg inn (Dette begrenser ikke trosamfunnenes rett til å anse barn som tilhørende, det ville vært et inngrep i trosfriheten og trossamfunnenes interne organisasjonsfrihet). En slik ordning vil virke bevisstgjørende for vanlige menneskers forhold til tro og livssyn. Samtidig vil det ha positive virkninger for tros- og livssynssamfunnene om de bare omfatter de som har genuin interesse – og ikke et stort antall som av historiske eller tilfeldige årsaker regnes som medlemmer. Det vil forberede de forskjellige

tros- og livssynsamfunn til en virkelighet uten offentlige midler. Og ikke minst vil det gjøre slutt på offentlig anerkjennelse av at små barn regnes som troende i den ene eller andre retning.

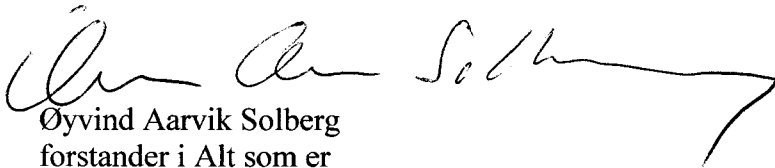
”SKILSMISSE”-OPPGJØRET

Oppgjøret bør ta utgangspunkt i de samme regler som gjelder ved ekteskaplig skilsmisse: hver av partene skal ha det han selv har brakt inn i ekteskapet eller senere erhvervet ved arv eller gave, mens resten skal deles likt.

Det kompliserte med bo-oppgjøret her er at det her dreier seg om tre parter (kirken, staten og kommunen) som alle har utspring i en fjerde: ”folket” – og at det er vanskelig å avgjøre hva som er gitt frivillig og hva som mer eller mindre er ervervet med tvang.

Vi mener oppgjøret kommer i neste rekke og at det trenger nærmere utredning. Formuen som skal fordeles utgjør i alt omtrent det samme som kirkens løpende utgifter per år. I den offentlige debatt har oppgjøret spilt en helt perifer rolle.

Samlet tilsier dette at oppgjøret utskytes til det er truffet vedtak om det virkelig blir noe av skilsmissen.

Øyvind Aarvik Solberg
forstander i Alt som er

Staten og Den norske kirke – Spørsmål til høringsinstansene

Navn på høringsinstans: **Alt som er**

Type høringsinstans

- Kommune
- Menighetsråd/kirkelig fellesråd/bispedømmeråd
- Prost/biskop
- Tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke
- Frivillig organisasjon innenfor Den norske kirke
- Annen offentlig instans
- Annen privat instans

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Svar:

Sekularitets-prinsippet

2. Den norske kirke som statskirke:

- Bør fortsette
- Bør avvikles
- Vet ikke / ønsker ikke å svare

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

- Grunnloven
  - Egen kirkelov vedtatt av Stortinget
  - Lov om trossamfunn
  - Vet ikke / ønsker ikke å svare
- Ingen egen lov. Midlertidig lov om avvikling.**

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

- Gjennom medlemsavgift **Avgjøres av kirkens egne organer**
- Medlemsavgift med noe støtte fra det offentlige
- Støtte fra det offentlige og med noe medlemsavgift
- Offentlig finansiering uten medlemsavgift
- Vet ikke / ønsker ikke å svare

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

- Valgordningene bør være som i dag
- Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttede organer
- Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelle andre ordninger:

Bare de som frivillig har meldt seg inn etter fylte 15 år bør kunne delta i valg

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

(Her kan du/dere sette kryss på ett eller flere alternativer)

- Ingen tillegg
- De politiske prinsipper som statsforfatningen bygger på; så som demokrati, rettstaten og menneskerettighetene
- Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget
- Det humanistiske verdigrunnlaget
- At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke
- Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelt annet:

Ordet *verdslig* tilføyes i § 1. § 2 gis nytt annet ledd: *Ingen er forpliktet til at delta eller yte Bidrag til en Religion som ikke er hans egen.*

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

- Den lokale kirke (menighetsråd eller kirkelig fellestråd)
- Kommunen
- Vet ikke / ønsker ikke å svare

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

- Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- Den lokale kirke bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret
- Kommunen bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- Vet ikke / ønsker ikke å svare

Staten bør eie kirker som er verneverdige av historiske grunner (fortidsminner). Det offentlige bør som følge av sekularitets-prinsippet verken eie eller drive kirker. Fordeling av formuen inngår i skilsmisse-oppgjøret